

John Algeo

Szenzár: A misztériumnyelv misztériuma

Fordította: Szabari János, 2011

H. P. Blavatsky *Titkos Tanításának* különös tanításai között rejtélyt jelentenek egy szenzárnak nevezett nyelvre való hivatkozásai. Blavatsky szerint ez a Dzyan Stanzák eredeti nyelve – amelyek nagyszerű könyvének magját jelentik – valamint bizonyos magyarázatoké és jegyzeteké is a Dzyan könyvével kapcsolatban, míg mások kínaiul, tibetiül és szanszkritül vannak. A *Titkos Tanításban* szereplő stanzák az eredetiek átdolgozott változata, és egybeolvasztják a Stanzák szövegét a különböző magyarázatokkal. (I, 23)

[A kötetre és oldalszámra történő hivatkozások mind a Titkos Tanításra vonatkoznak (az eredeti számozással), más hivatkozásokat rövidítésekkel azonosítunk.]

A stanzák egyes szövegei maguk is más nyelven vannak, például a 6. stanzáról azt mondják, hogy kínai szövegből fordították. (I, 36n)

Az a benyomásunk tehát, hogy a Titkos Tanításban szereplő stanzák szövegezése nem egyszerűen egy szenzárnak nevezett valamilyen szöveggyűjtemény fordítása, hanem inkább a stanzák érintett részének egyfajta átfogalmazása korunk tanulmányozói számára, ahogyan maga Blavatsky értette, felhasználva azokat a forrásokat, amelyek rendelkezésére álltak, hogy az eszméket érthetőbbé tegye. Ez azt jelenti, hogy a Dzyan stanzái, ahogyan mi ismerjük, nem valamiféle kőbevésett szent szöveg, hanem inkább egyfajta megközelítés. Az a változat, amivel mi rendelkezünk, kevésbé fordítás, mint inkább magyarázó körülírás. Ez a különbség nagyon fontos ahhoz, hogy megértsük, milyen típusú nyelv is a szenzár.

Blavatsky a szenzárt „olyan nyelvnek nevezi, amiből hiányzik a nyelvek szójegyzéke és nyelvjárása, amit a nyelvtudomány ismer” (I, xxxvii), és ez így is van. A szenzárról csak annyit tudunk, amennyit H.P.B. elmondott nekünk, bár valójában jó sokat elmondott róla.

A szenzár és a többi nyelv

A legtöbb, amit Blavatsky elmond a szenzárról, olybá tűnik, mintha egy közönséges nyelv lenne, mint más nyelvek, különösen, ha kritika nélkül vagy teljesen szó szerinti értelmezéssel olvassuk magyarázatait. Valójában a kérdésnek, hogy mi is a szenzár, nagy jelentősége van, mert ez a kísértés tipikus esete, hogy Blavatsky-t (és más teozófiai tekintélyeket) szó szerinti, materialista módon értelmezzünk, amikor néha annál sokkal szimbolikusabb és elvontabb dolgokról beszélnek.

A kísértés, hogy szó szerint vegye a dolgokat, magánál Blavatsky-nál is állandóan jelen volt, és csábította a rosszra. Például leírja egy álmát, amelyben a szenzárt tanulmányozta K.H. Mester házában ugyanakkor, amikor angol tudását fejlesztette a Mester segítségével (ML 471). Ebből akár következtethetnénk arra is, hogy a szenzár és az angol hasonló nyelvek. Ez azonban csak egy álom volt, és még akkor sem mond a leírása semmit arról, miféle dolog az a szenzár.

A *Titkos Tanításban* Blavatsky idézi a „Szenzár Kátét” (I, 9), amelyre máshol „Ezoterikus [vagy Okkult] Kátéként” utal. Ez a káté nem szükségszerűen szenzár nyelven íródott, ehelyett lehet, hogy a szenzárról szól, ahogyan az alternatív címek azt sugallják, hogy ezoterikus vagy okkult témákkal foglalkozik.

A *The Theosophical Glossary*-ban (295) a szenzár lényegre törő definíciója úgy hangzik, mintha egy közönséges nyelvről lenne szó, amelyet különleges módon használnak:

Szenzár: A titkos szent nyelv, vagy a világ minden beavatott adeptusa „misztérium-beszédének” misztikus elnevezése.

Az ehhez hasonló meghatározások miatt azt is feltételezhetjük, hogy amikor Blavatsky olyan kifejezéseket használ, mint „titkos szent nyelv” vagy „misztérium-beszéd”, akkor valószínűleg a szenzárra utal.

Blavatsky viszont a fogalmakat néha széles vagy átfedő értelemben használja. Következésképpen nem lehetünk biztosak, hogy valamennyi kijelentése egy „ősi”, „szent”, „titkos”, „szentséges” vagy „misztérium” nyelvről a szenzárra utal, bár valószínűnek látszik, hogy a legtöbb esetben így van. Néhány nyilvánvaló ellentmondás azonban annak a következménye lehet, hogy ilyen kifejezéseket mind a szenzárra, mind más nyelvekre használt. Nem lehetünk biztosak. Még ahogyan a *nyelv* és a *beszéd* fogalmakat használja, az sem annyira perdöntő, hogy annak alapján azonosíthatnánk, mi is a szenzár – ezt a kérdést a továbbiakban részleteiben megvizsgáljuk.

Blavatsky félreérthetetlenül összehasonlítja a szenzárt és más közönséges nyelveket. Például úgy beszél a „szenzár és a szanszkrit abc-ről” (CW XII, 642), mintha azok párhuzamos dolgok lennének. Szembeállítja a szanszkritot, mint egy ősi nemzeti nyelvet a „szent vagy misztériumnyelvvvel, amelyet még korunkban is a hindu fakírok és beavatott bráhminok használnak mágikus megidézésekben” (*Isis* II, 46).

A „szent nyelvet” vagy a „misztériumnyelvet” a szanszkrit „közvetlen ősenek” vagy „gyökerének nevezi (II, 200, CW V, 298), és úgy azonosítja be a szenzárt, hogy az az „ősi szanszkrit” (*Isis* I, 440).

Az is látható, hogy Blavatsky kapcsolatba hozza a szenzárt az avestannal, a legrégebbi perzsa szentírások nyelvével, de ezzel kapcsolatos megjegyzéseiben több van egy értelmezésnél.

Az ősi perzsa himnuszokat tartalmazó könyvet gyakran a Zend-Avesta-nak nevezik, az ebből származó *Zend* nevet használták korábban arra a nyelvre, amelyen a könyv íródott. Azonban a *zend* szó „magyarázatot” jelent, a *Zend-Avesta* pedig valami olyasmit jelent, hogy „Megmagyarázott Avesta” vagy „Avesta magyarázatokkal”.

Blavatsky pontosan tudatában van a *Zend* helyes jelentésének, amikor szójátékszerűen azonosítja a szenzárral egyfajta „okkult etimológia” keretében, (mindig is szerette az ilyen szójátékokat), de egyetlen nyelvész sem fogadná ezt el történelmileg igazoltnak. Az ilyen szójátékot „szinkronikus etimológiának” nevezhetnénk.

[Szemben a szokásos típusú diakronikus (vagy történelmi) etimológiával, amit a nyelvészek alkalmazznak, és utalva C. G. Jung szinkronicitás elvére vagy jelentőségteljes egybeesésére.]

Nincs történelmi, oki kapcsolat a kérdéses szavak között, de hangzásuk hasonlósága egy ilyen jelentőségteljes egybeesés. Amit H.P.B mond a zendről és a szenzárról, azt érdemes gondosan megvizsgálni:

... A „zend” szó nem valamilyen – akár holt, akár élő – nyelvre utal, és soha nem tartozott az ősi Perzsia egyetlen nyelvéhez vagy dialektusához sem... Ahogyan helyesen megállapítást is nyert, egyik értelmében „kommentárt vagy magyarázatot” jelent, de jelenti azt is, amiről az orientalistáknak – úgy tűnik – fogalmuk sincs, vagyis „ezoterikus mondatok exoterikusra fordítását”, a fátylat a *zen-(d)-zar* szövegek, az ősi India beavatottjai körében használt szent nyelv valódi jelentésének elrejtésére. Mostanában több kibetűzhetetlen feliraton megtalálták, és még mindig használják és tanulmányozzák a keleti adeptusok titkos közösségeiben, akik – a környéknek megfelelően – *Zend-Zar*-nak és *Brahma-* vagy *Deva-Bhashya*-nak nevezik. (CW IV, 517-18.)

A *Bhashya* szanszkrit jelentése „beszélés, mondás”, így a *Brahma-Bhashya* vagy *Deva-Bhashya* „isten nyelvét” jelent. Máshol H.P.B. idéz egy levelet, amelyben a „titkos szent nyelvet” *Senzar Brahma-Bhashya*-nak hívják (CW V, 62). H.P.B. fent idézett megjegyzése a zendről visszaköszön a *Glossary*-ban (386):

A *zend* „kommentárt vagy magyarázatot” jelent... Ahogyan a *Vendidad* fordítója megjegyzi: „amit megszokott módon a 'zend nyelvnek' neveznek, azt az 'avesta nyelvnek' kellene hívni, mivel a zend egyáltalán nem nyelv... Miért ne tartozna a zend ugyanabba a családba, ha nem is azonos a *zen-sar*-ral, ami szintén olyan nyelvet jelent, ami *megmagyarázza az absztrakt szimbólumokat*, vagyis a beavatottak által használt „szimbólumnyelvet”?

Azonban ha a zend és a szenzár „ugyanabba a családba tartozik, ha nem is azonos”, és ha a zend „egyáltalán nem nyelv”, akkor milyen következtetést kell levonnunk a szenzár természetéről? Nyilvánvalóan, akkor ez is egyáltalán nem nyelv. Ráadásul mindkét fenti bekezdésben H.P.B. jelzi, hogy a szenzárnak (*Zend-Zar* és *Zen-Sar* nevek alatt) valamilyen közének kell lennie az ezoterikus közlések exoterikus formákba való lefordításához, az absztrakt szimbólumok megmagyarázásához. Ez a kapcsolat az absztrakt szimbólumokkal fontos mozzanat – ahogyan majd látni fogjuk.

A szenzár közönséges nyelvekkel történő ezen összehasonlításai és más, az alábbiakban ismertetett összehasonlítások ellenére a szenzár a nyelv nem közönséges formája. Egyszerűen titok. Terjesztik az egész világon. A beavatott adeptusok használják. Magába foglalja az absztrakt szimbólumok magyarázatát (*zend*). Ezen kívül vannak más sajátosságai is, amelyek megkülönböztetik a közönséges nyelvektől.

Néhány rejtély a szenzárral kapcsolatban

H.P.B. nyelv-összehasonlításai közül egy másik igazi értelmezési rejtély, ha feltételezzük, hogy a szenzárról úgy beszél, mint egy közönséges nyelvről:

A Neter Khari (a hieratikus abc) és az egyiptomiak titkos (szent) nyelve közeli kapcsolatban áll a legrégebb „Titkos Tanítás nyelvvel”. Egy devanagari a misztikus kombinációkkal és kiegészítéssel, amibe a szenzár nagymértékben belép. (CW XIV, 97)

A hieratikus az egyiptomi hieroglifás írás kurzív formája. A devanagarihoz történő hasonlítása valószínűleg csak arra utal, hogy mindkét írást szent célokra használták, viszont megjelenésükben és alapelveikben teljesen eltérőek. Ha „a legrégebb Titkos Tanítás nyelv” a szenzár – ami valószínűnek tűnik, hiszen H.P.B. kétszer is leszögezi a kapcsolatot a szenzár és a hieroglifák között – kijelentését

nehéz megérteni annak fényében, hogy korábban összekapcsolta a szenzárt a szanszkrittal, aminek az egyiptomiakhoz semmi ismert köze sincs.

[Néhány orosz nyelvész felveti a kapcsolatot lehetőségét a hamito-szemita (amibe beletartozik az egyiptomi) és az indo-európai (amibe a szanszkrit tartozik) között egy feltételezett nosztrikus nyelvcsaládban, azonban ezt az elméletet általában spekulatívnak tartják. Akárhogy is, úgy tűnik, Blavatsky többet beszél az írási rendszerekről, mint a megfelelő nyelvről a fent idézett bekezdésben. Azt, hogy összeolvastja az írást és a nyelvet, a későbbiekben vizsgáljuk meg.]

Vannak más rejtélyek is H.P.B. szenzárral kapcsolatos kijelentéseiben. Az egyik Amida Buddha kilétének vizsgálata során merül fel, amely során H.P.B. kijelenti, hogy „Amida az Adi szenzár formája” (CW XIV, 425). *Amida* azonban valójában az *Amitabha* szanszkrit szó japán formája, ami az öt (vagy hét) Dhyani Buddha egyikének neve, akik Adi vagy Ős-Buddha teremtő erejét szimbolizálják. Ha H.P.B. kijelentését etimológiaként nézzük, akkor két ponton sincs igaza. *Amida* japán és nem szenzár (hacsak a szenzár nem japán is, ahogyan szanszkrit és egyiptomi is), és *Amida* nem jelenti ugyanazt, mint *Adi*.

Ráadásul H.P.B.-nek ismernie kellett ezeket az egyszerű tényeket. Nehéz elképzelni, hogy nem így volt, és ezért valami másra kellett céloznia, mint a kijelentésében szereplő egyszerű etimológiára. Tulajdonképpen H.P.B.-t nem nagyon érdekelte vagy foglalkozott az etimológiai nyelvészeti formájával, őt sokkal jobban érdekelte a dolgok közötti szimbolikus kapcsolat. Ennek az adott kijelentésnek is szimbolikusnak kell lennie, egy lehetőségnek, amelyhez még vissza fogunk térni.

A szenzárt körbevevő rejtélyekre utolsó példaként megemlíthetjük a csodálatos Kumbum fa legendáját. Ez olyan fa, amelyről azt mondják, csak Tibetben nő, és eredetileg Tsong-Kha-pa láma egyik hajszálából nőtt ki, aki Buddha egyik avatárja volt. Blavatsky idézi Huc abbé beszámolóját, aki azt mondja, hogy ennek a fának a leveleire és a kérgére betűk és írásjelek vannak rányomva, és ha lehántjuk a kérget, akkor különböző írásjelek jelennek meg a belső rétegeken.

A mese ismerős az utazók csodás elbeszéléseiből, de H.P.B. több részlettel egészíti ki. Azt mondja, hogy a Kumbum fán található írás

szenzár (vagy a Nap nyelve) írásjelekkel (az ősi szanszkrittal) íródott, és hogy ez a szent fa különböző részein tartalmazza a teremtés teljes történetét, anyagában pedig a buddhizmus szent könyveit. Ebben a megközelítésben ugyanaz a viszonya a buddhizmushoz, mint Egyiptomban a denderai templom képeinek a fáraók ősi vallásához. (*Isis* I, 440)

A szenzár szanszkrittal való összekapcsolását már említettük, a szenzár képekkel történő összehasonításához pedig az alábbiakban fűzünk megjegyzéseket. Blavatsky hozzáteszi, hogy az egyiptomi képek allegorikusan egy kozmogóniát képviselnek (*Isis* I, 441), ami fontos pont, mivel a Dzyan stanzákban használt szenzár is egy kozmogóniát hivatott kifejezni.

Egy másik helyen megismétli a Kumbum fával kapcsolatos főbb pontokat, és azt bizonygatja, hogy:

Tibet betű-fája tény, ráadásul a levélsejteken és a háncon levő feliratok szenzárul, vagyis a Mesterek által használt szent nyelven vannak, és összességükben tartalmazzák a teljes buddhista Dharmát és a világ történelmét. (CW IV, 350-51)

A Kumbum fa annyira rejtély, mint az a szenzár írás, ami megjelenik rajta.

Azok közül, amit Blavatsky mond a szenzárról, néhány dolog felemeli a közönségesség birodalmából a különlegességébe – valójában a fantasztikuméba, ha magyarázatait betű szerint vesszük. Összekapcsolja a szenzárt olyan különböző írási rendszerekkel, mint a hieroglifák és a devanagari. Egy japán szót a szanszkrit szenzár formájaként azonosít. Azt mondja, hogy a legendás Kumbum fa leveleire és kérgére szenzár szimbólumok vannak nyomva, amelyek elmondják a teljes buddhista tanítást és a világtörténelmet. Miféle nyelv képes mindezt megtenni?

Az ősi misztériumnyelv

Amikor Blavatsky magáról a szenzárról beszél, egy rendkívül ősi származást ad a nyelvre. Azt mondja, hogy „volt idő, amikor az egész világ ’egyszájú és egytudású’ (I, 229) volt”, amiről elmondhatjuk, hogy „az emberiség gyerekkorában egyetlen nyelv, egyetlen tudás és egyetlen egyetemes vallás létezett” (I, 341). Ebben az elképzelésben H.P.B. Ralston Skinnert visszahangozza, aki egy *Titkos Tanításban* idézett bekezdésben lehetségesnek tart „egy ősi nyelvet, amely úgy tűnik, valami korunkig elveszett, a nyomai azonban bőségesen léteznek” (I, 308).

Gyakran megismételi ezt az elképzelést, említve „az egyetlen szent egyetemes nyelvet” (CW XIV, 96), „egy egyetemes ezoterikus vagy ’misztérium’-nyelvet... a főpapok nyelvét, amelynek úgymond hét ’dialektusa’ van, ezek mindegyike a természet hét misztériumának egyikére utal, és kifejezetten annak felel meg” (I, 310). Azt is mondja, hogy ez a „titkos nyelv az okkult tudomány minden iskolájában közös, és egykor az egész világon uralkodó volt” (CW V, 306).

Ez a „titkos szent nyelv” a szenzár, az a nyelv, amelyen „egy ősi könyv” íródott, az eredeti munka, amelyből a Kiu-ti könyveit összeállították. Az „ősi könyvet” szenzárral jegyezték le „az Isteni Lény” szavaiból, aki azt a Fény Fiainak lediktálta Közép-Ázsiában, 5. fajunk kezdetének kezdetén”. A szenzár maga azonban ennél sokkal régebbi nyelv,

mert volt olyan idő, amikor a nyelvét (a *Sen-Zar-t*) minden nemzet beavatottjai ismerték, amikor a toltékok ősapái ugyanolyan könnyen megértették, mint az elveszett Atlantisz lakói, akik annak idején a 3. faj bölcseitől, a *Manushi*-ktől örökölték, akik viszont közvetlenül a 2. és 1. fajok *Déváitól* tanulták meg. (I, xliii)

A következő bekezdés meglehetősen érdekes, mivel – feltételezve a szenzár történetének ezt az ősiségét – meggyőzően bemutatja, hogy a szenzár tulajdonképpen egyáltalán nem nyelv. A 9. Stanza 36. slokáját, „A negyedik faj által fejlesztett nyelvet” magyarázva Blavatsky ezt mondja:

A Kommentárok elmagyarázzák, hogy az első faj – az éterikus vagy asztrális Jóga Fiai, akiket „önszületteknek” is neveznek – a mi fogalmaink szerint beszéd nélküli volt, mivel nem rendelkezett elmével a mi síkunkon... A harmadik faj fejlesztett ki kezdetben egyfajta nyelvet, amely alig volt fejlettebb a természet különböző hangjainál, az óriási rovarok és az első állatok kiáltásánál... Az egész emberi faj abban az időben „egy-nyelvű és egy-beszédű” volt. (II, 198)

Nyilvánvalóan ez nem lehetett igazából nyelv vagy beszéd. Valójában ez a kezdetleges típusú kommunikáció egyáltalán nem az, amit nyelvnek nevezhetnénk. Mivel a nyelv – a fogalom mindennapi értelmében – nem fejlődött ki a negyedik faj időszakáig, annak, amit az első és a második fajok déváitól tanultak és a harmadik bölcseitől örökölték, valami másnak kellett lennie, mint egy közönséges nyelvnek.

Bármilyen is volt a szenzár, H.P.B. elmondja, hogyan vált titkos, szent „nyelvvé”. (CW XIV, 180-81.) Miután megismétli állítását, hogy „a régi időkben egyetlen tudás és egyetlen nyelv volt”, azt mondja, hogy a tudás az azt kifejező nyelvvé együtt Atlantisz elsüllyedése után ezoterikussá „és egyetemességéből kevesek számára elérhetővé vált”. „Az ’egy beszéd’ – vagy misztériumnyelv” ezoterizálásának emlékét, amelynek ismeretét „fokozatosan letagadták a következő generációk előtt”, a Bábel tornyának bibliai mítosza őrizte meg, amely arról a korról beszél, amikor az emberi lények a továbbiakban már nem értették egymás beszédét önteltségük bűne miatt.

A szenzár ezoterizálásának eredményeként két nyelvet kezdtek el használni minden nemzetben: „(a) a tömegek avatatlan vagy népnyelve, (b) a templomok és misztériumok beavatottjainak szent és titkos nyelve – az utóbbi egyetlen és egyetemes volt” (CW V, 297). A dolgok e megosztott állapotának azonban nem kellett a végtelenségig folytatódnia. Amikor Blavatsky megjegyzi, „hogyan az egyetemes misztériumnyelv teljes ciklusát nem fogják uralni egész eljövendő évszázadokon keresztül” (I, 318), arra céloz, az egykor általánosan ismert, ma viszont ezoterikus nyelvet majd egy szép napon ismét teljesen birtokába veszi az emberiség.

A szent nyelvek létezése jól ismert dolog világszerte. A latin ilyen szent nyelv volt – és korlátozott mértékben most is az – a nyugati kereszténységben. A héber ilyen nyelv a judaizmusban, a szanszkrit a hinduizmusban, a pali pedig a déli buddhizmusban. A szent nyelveket a szentírásokban, a szertartásokban és gyakran vallási témájú tudományos írásokban használják. Ilyen szent nyelvekre célozhat a *The Theosophical Glossary* ‘misztériumnyelv’ szócikke (220):

A szent titkos zsargont a beavatott papok alkalmazzák, és csak akkor használják, amikor szent dolgokról van szó. Minden nemzetnek megvan a maga „misztérium”-nyelve, amelyet csak azok ismernek, akik csatlakoztak a Misztériumokhoz.

H.P.B. nagy hangsúlyt fektet a szenzár misztériumnyelv egységére, ami, ha szó szerint kell értenünk itt a kijelentést, hogy minden nemzetnek megvolt a maga (hallgatóságos, külön) nyelve, akkor valami olyanra kell utalnia, mint a különböző vallások szent nyelvei, mintsem az őseredeti, szenzárnak nevezett misztériumnyelvre. Általában amikor H.P.B. az egy egyetemes misztériumnyelvről beszél, akkor ezen valami jelentősen alapvetőbb és misztikusabb dolgot ért, mint az átlagos szent nyelvek. H.P.B. néha egy fogalomra több jelentést is használ, ezért valószínűleg különbséget kell tennünk az egész emberiség egy őseredeti misztériumnyelve – a szenzár – és az egyedi kultúrák különböző misztériumnyelvei között, amelyek az olyan szent nyelvek, mint a latin, a héber és a szanszkrit.

A Blavatsky-féle szenzár-történelem visszanyúl a világciklusunk kezdeti idejéhez, mielőtt az emberiség rendelkezett volna fizikai nyelvvé, hogy beszéljen, és értelemmel, hogy gondolkodni tudjon. Ez a kialakuló emberiség közös tulajdona volt, mielőtt a megfelelő nyelv egyáltalán kifejlődött volna. Majd fajaink fejlődésében eljött egy olyan pillanat, amikor egy nagy törés következett be, amit olyan mítoszok szimbolizálnak, mint a Bábel tornya, a Vízözön és Atlantisz pusztulása. Az ősközösség felbomlott, egy elválasztó vonal van aközött, amit tudatosan ismerünk és amire tudattalanul emlékezünk, és az emberi elme egyik része elsüllyedt az öntudatlanság vizeiben, ahogyan a másik része pedig tudatosan aktívvá vált.

Bábel, a Vízözön és Atlantisz mítoszai úgy tűnik, olyan elválasztó vonalat képeznek az emberi lelken belül, amellyel elménk tudatos és öntudatlan aspektusai különálló módokba kerültek, és ezek váltották fel az ősi emberiség osztatlan és szétválasztatlan elméjét. A szenzár volt az emberiség kö-

zős nyelve e szétválás előtt. Az elme tudatos és öntudatlan részének elválása után a szenzár „ezoterikus” nyelvvé vált, ami az öntudatlan része, amit a beavatott adeptus lefordít a tudatos elme nyilvános exoterikus nyelvére.

Nyelv, nyelvek és írás

Ahhoz, hogy megértsük a szenzárt körülvevő rejtélyeket, meg kell vizsgálnunk a *nyelv* szó jelentését. A legtöbb szóhoz hasonlóan ennek is több értelme van. Ha egy szót egyik értelmében értünk, miközben az alkalmazója egy másik értelemben akarta használni, az eredmény zűrzavar és félreértés.

A *Webster's Third New International Dictionary* hat fő-, azon belül 14 mellékjelentést ad meg a *nyelv* szóra, amelyek közül kettőnek különleges jelentősége van esetünkben. Az első jelentés:

A szavak, azok kiejtése és összerendezésük módszere, amit egy jelentős közösség használ, megért és hosszú ideig alkalmaz.

Erre a jelentésre a következő példákat idézi: „francia nyelv”, „bantu nyelvcsalád” és „a klasszikus latin egy holt nyelv”. Egy másik jelentés azonban:

Gondolatok és érzések közlésének módszeres eszköze, konvencionálissá tett jelek, hangok, tagjelek vagy megértett jelentésű jelzések alkalmazásával.

Erre a jelentésre az alábbi példákat hozza fel: „jelbeszéd”, „virágnyelv”, „festészeti nyelv” és „a matematika egy általánosan megértett nyelv”. Vizsgálatunkat a 14-ből csak erre a két jelentésre korlátozva fel tudjuk építeni a nyelvi „fát”, hogy megmutathassunk néhányféle dolgot, amit „nyelvnek” nevezünk.

.....
Nyelv

- . Emberi nyelvek
 - . Beszéd
 - . (1) Szó szerinti nyelv (angol, francia, bantu, tamil, latin)
 - . (2) Jelképes nyelv..... (allegória, példabeszéd, mítosz)
 - . Írás
 - . (3) Hangjelek (abc, szótagjelek, rébuszok)
 - . (4) Képirásjelek (hieroglifák, kanji, &, @, 5, +)
- . Egyéb kommunikáció
 - . (5) Barlangrajzok ... (barlanglakó emberek rajzai)
 - . (6) Egyéb termékek (közlekedési lámpák, zene)
 - . (7) Természeti tárgyak (gesztusok, virágok)

.....
I. ábra: A “nyelv” típusai

A nyelv első jelentésében, mint közönséges nyelv, lehet akár beszéd, akár írás, mivel az első maga a nyelv, az utóbbi pedig a beszélt nyelv vizuális megjelenítése.

A beszéd lehet vagy (1) szó szerinti, vagyis amit mondunk, azt is értjük rajta (és a „spade” ásót jelent), vagy pedig lehet (2) képletes, jelképes, amin valami mást értünk, mint amit mondunk (és a „spade” – mint egy szín, a pikk a kártyában – jelenthet kardot, ami az értelem egyik szimbóluma). A közönséges nyelvekhez tartozik az angol, a francia, a bantu, a tamil, a régi latin és nagyon sok más mindennapi használata. A nyelv képletes használatába tartoznak az allegóriák, mint Bunyan *Pilgrim's Progress*-e, a példabeszédek, mint az evangéliumokban található és a mítoszok, mint az ősi görög istenekről szólók.

Az írás vagy olyan karakterekből áll, amelyek egy nyelv hangjait képviselik, ezeket (3) hangjeleknek hívjuk, vagy pedig olyan karakterekből, amelyek a nyelv szavait képviselik, ekkor (4) képírásjelekről beszélünk. Minden hangjel helyettesíthet egy egyedi hangot, ahogyan abc-nk betűi esetében, vagy pedig helyettesíthet egy egész szótagot, ahogyan az hiragana-nak nevezett japán írásmód karakterei esetében. A rébusz az írás egyik szójátékos formája, amelyben a dolgokat képviselő jeleket használják az adott dolog nevének hangjai helyett. Például egy olyan kép, amelyen egy méh (bee) képét egy falevél (leaf) képe követi, a hitet jelentheti (belief – bee-leaf).

Másrészt a képírásjel egy egész szót helyettesít, és annak jelentését képviseli, mintsem a hangja. Az egyiptomi hieroglifák képírásjeleket használtak, ahogyan a kanji-nak nevezett másik típusú japán írás is teszi, amely a kínai képírásjelekből származik. Az angolban is (ahogyan a magyarban is) használunk néhány képírásjelet, pl. a „&” és az „@” jelek az „és”-t és „-nál, -nél”-t helyettesítik, a számjegyek, mint „5”, valamint matematikai műveletek jelei, mint a „+”. Van néhány jel, amelyet minden európai nyelv használ, noha különböző módon ejtik minden nyelven, így az „5” angolul „five”, németül „fünf”, spanyolul „cinco”, de mindig ugyanazt a dolgot jelenti.

A nyelv a második értelemben egy nem-nyelvészeti típusú szimbolikus rendszer, amelybe beletartoznak a (5) barlangrajzok – olyan képek, amelyek különleges jelentéseket kívánnak továbbítani, mint amilyeneket az amerikai indiánok vagy az európai barlanglakók rajzoltak. Ugyancsak ebbe a kategóriába tartozik az általunk készített tárgyak szimbolikus alkalmazása – (6) termékek, mint a piros és zöld közlekedési lámpák, vagy a zene, amely gondolatokat és érzéseket közvetít. Továbbá ide tartozik a (7) természeti tárgyak szimbolikus használata: le tudjuk olvasni egy arkifejzés jelentését, vagy beszélhetünk a virágnyelvekről, amelyben az árvácska a gondolatot, a lilium tisztaságot, a nefelejcs pedig emlékezést jelent.

Az a tény, hogy ilyen sok különböző dolgot hívhatunk nyelvnek, nem mai találmány. Ralston Skinner – akit H.P.B. egy bekezdésben idéz (I, 308) – rámutat erre a tényre:

A nyelv fogalmával kapcsolatos kétértelműség eloszlátása érdekében: a szó elsődlegesen a gondolatok emberi beszéddel történő kifejezését jelenti, de másodlagosan jelentheti a gondolatok kifejezését bármilyen más eszközzel is.

Könnyű azonban összezavarni a nyelv sok jelentését, és ez bármelyikünkkel megtörténhet, amikor a jelentés átadásának módjairól beszélünk. Gyakran összekeverjük a beszédet az írással felelőtlen módon, amikor az egyikről vagy a másiktól beszélünk. Így tett Blavatsky is, amikor megjegyezte: „A devanagari – a szanszkrit írásjelek – az ’istenek beszéde’, a szanszkrit pedig az isteni nyelv” (CW VII, 264). Másrészt helyesen különbséget tesz a devanagari, a szanszkrit írásjelek és maga a beszélt szanszkrit nyelv között, ugyanakkor azonban a leírt írásjelekre „beszédként” utal, ami nyil-

vánvaló következetlenség. Lehet, hogy Blavatsky arra a szanszkrit szóra gondolt, amelynek jelentése „az istenek beszéde”, etimológiai értelme azonban inkább „isteni írás”.

A devanagari félúton van az abc és a szótagírás között. Vannak bizonyos betűi, amelyek magánhangzókat jelölnek (amikor a magánhangzó szótagot képez bármilyen mássalhangzó nélkül), és más betűk, amelyek mássalhangzót plusz az „a” magánhangzót jelölnek. Hangsúlyjeleket tesz a mássalhangzó fölé vagy alá annak jelzésére, hogy egy „a”-tól eltérő magánhangzó következik, vagy egyáltalán nem következik magánhangzó. Bár az írás szokatlan formája, a devanagari nyilvánvalóan egyik olyan írás, amelyben az írásjelek hangokat jelölnek. Ezért is rejtélyes H.P.B. megjegyzése:

A valódi devanagari – nem-fonetikus karakterek – korábban a külső jeleket jelentette, úgymond azok a jeleket, amelyek *az istenek és a beavatott halandók közötti kommunikációra használnak.* (CW V, 306)

Az írási rendszer, amit devanagari-ként ismerünk, tisztán hangírási karakterekből áll. Így H.P.B. vagy arra gondolt, hogy az írásjeleknek eredetileg volt valamilyen nem-fonetikus értéke, vagy arra célzott, hogy a történelmi devanagari valamilyen korábbi nem-fonetikus írásrendszerből fejlődött ki, vagy hatással volt rá, vagy ilyet váltott fel. A devanagari-val kapcsolatos e megjegyzés fontossága az, hogy megmutatja, az embernek óvatosnak kell lennie, amikor H.P.B. szavait értelmezi. A felületes értelmezés valószínűleg hibás.

Még az is lehetséges, hogy a „valódi devanagari”, amire H.P.B. utal, egyáltalán nem is írási rendszer, legalábbis a szemmel látható írásjelek rendszerének szigorú értelmében, amelyek egy nyelv hangjait vagy szavait képviselik. A *Glossary* (316) a *szimbolizmus* fogalmat a következő módon definiálja:

Egy eszme vagy egy gondolat képszerű kifejezése. Az őseredeti írás először nem tartalmazott írásjeleket, hanem általában egy szimbólum helyettesített egy egész kifejezést vagy mondatot. A szimbólum így lejegyzett példabeszéd, a példabeszéd pedig kimondott szimbólum. A kínai írott nyelv nem más, mint szimbolikus írás, mivel a sok ezer írásjel mindegyike egy szimbólum.

Ebben a kijelentésben sok különböző dolog keveredik. A kínai írás helyesen megfogalmazva képirás, tehát az írásjelei alapján a szavak jelentését helyettesítik, és nem a szavak hangzását. Amikor azonban egy képszerű szimbólum eszmék vagy gondolatok egész csoportját helyettesíti, akkor az különböző módon kifejezhető egy mondattal vagy mondatok csoportjával, és ez a szimbolikus kép, ami egyáltalán nem írás, inkább a kommunikáció egyik formája, amelyből az ősi írás valóban kifejlődhetett. Jó példa a szimbolikus képre egy amerikai indián rajz, amely képbe önti az indián törzsek és az amerikai állam közötti barátsági szerződést.

A szimbólumok lehetnek képek, mint az amerikai indián rajz, vagy ennél elvontabb rajzok, mint a hinduizmus néhány formájának yantrái. Ezek lehetnek más tárgyak is, akár természeti jellegűek, mint a Himalája, vagy mesterségesek, mint Stonehenge. Lehetnek szavak, akár kimondva, akár leírva. A szavak valószínűleg leginkább akkor szimbolikusak, amikor képiesen, példázatokban vagy allegóriákban használják. Továbbá ugyanaz a gondolat szimbolikus sokféle változatban kifejezhető, ami esetében ezek az alternatív változatok egyenértékűek (ahogyan H.P.B. mondja: „a szimbólum így lejegyzett példabeszéd, a példabeszéd pedig kimondott szimbólum”). Skinner, akit H.P.B. idéz (I, 308.), az ősi misztériumnyelvről a következőt jegyzi meg:

Ennek a nyelvnek a különlegessége az volt, hogy beépülhetett egy másik nyelvbe, elrejtve, észrevehetetlenül speciális oktatások segítségével. A betűknek vagy szótagjeleknek egyszerre

volt meg a szám-, geometriai alak-, kép- vagy képjel- és szimbólum-jelentése vagy képessége, az a megtervezett terület, amelyet meghatározott módon segítettek a példabeszédek elbeszélések vagy elbeszélés-részletek formájában. Eközben ki lehetett ezeket fejezni különállóan, függetlenül és változatosan képekkel, kőbe vésve vagy építményekkel is.

Skinner azt mondja, hogy a misztériumnyelv, aminek létezését feltételezte, H.P.B. pedig máshol szenzárnak nevezett, rejtett módon kifejezhető egy közönséges nyelvben a betűk alakjainak vagy megfeleléseinek szimbolizmusán keresztül, ugyanakkor kifejezhető példabeszédeken keresztül, vizuálisan pedig sokféle konstrukcióban. Így ez a misztériumnyelv nem egy egyszerű kifejezési forma, hanem inkább több különböző forma szimbolikus használata.

A *nyelv* szót több, különböző dologra utalva használhatjuk: emberi beszédre vagy annak írott megjelenítésére, szimbolikus rajzokra és mindenféle objektum szimbolikus használatára. Mindezek a kommunikációs rendszerek változatai. Rövidre zárva a *nyelv* szó sok értelmét, mint kommunikációs rendszer két fő jelentési módja van: a szó szerinti és a szimbolikus.

A szó szerinti jelentés az, amik által a dolgok azok, amik (egy ásó az ásó) vagy egyszerűen és egyenesen más dolgokat képvisel (ahogyan a *könyv* szó összefűzött, nyomtatott papírlapokat képvisel). A szimbolikus jelentés az, amivel a dolgok – szavak, történetek, események, tárgyak – összetett és ráutaló módon más dolgokat képvisel analógiák és megfelelések segítségével (ahogyan egy kereszt az anyagot, a szenvedést, a világot, stb. képviseli). Úgy tűnik, a szenzár nem nyelv egy egyszerű kommunikációs rendszer értelmében. Ehelyett inkább egy jelentésmódnak látszik – a szimbolikus módnak – amelyet bármilyen típusú nyelvi rendszerre alkalmazhatunk.

Mi a szenzár?

Mi tehát H.P.B. e misztériumnyelve? Milyen típusú „nyelv” a szenzár? Blavatsky azt mondja, hogy a középkor hermetikus filozófusai (vagyis az alkímisták)

helyreállították az ókor főpapjainak ősi szimbólumnyelvét, akik úgy használták, mintegy megszentelt gátként használták a szent szertartásaik és a tömegek tudatlansága között, és egy valódi kabbalista szlenget hoztak létre. Ez utóbbi, ami folyamatosan félrevezette a hamis tanítványokat, akiket a tudományhoz csak saját gazdagság és hatalom iránti mohóságuk vonzott, amit egész biztosan törvénytelenül használtak volna, ha sikerrel járnak, egy élő, meggyőző, világos nyelv volt, de csak Hermész igaz tanítványai számára volt az, illetve válhatott azzá. (CW I, 131)

Ebben a bekezdésben Blavatsky világosan beszél az alkímiai „zsargonról”, és azt mondja, helyesen értve tele van magasabb értelmű jelentéssel, és hogy ezt az „ősi szimbolikus nyelvből” állították helyre, ami nyilvánvaló hivatkozás a szenzárra. Hasonlóképpen, Blavatsky azt is mondja, hogy a zsidók szent írásai a Pentateuch-tól kezdve a Talmudig

egyfajta misztériumnyelven íródtak, tulajdonképpen szimbolikus feljegyzések sorozatai voltak, amelyeket a zsidók az egyiptomi és káldeai templomokból másoltak le, és csak átalakították azokat saját nemzeti történelmükre. (CW XIV, 170)

Tehát amit „misztériumnyelven értett, itt a beszélt nyelv egy allegorikus vagy szimbolikus használata, mint a teremtés, a bűnbeesés, a Vörös-tengeren való átkelés, stb. bibliai elbeszélései (ahogyan ezeket részletekbe menően Alvin Boyd Kuhn, Geoffrey Hodson és mások értelmezték). Blavatsky különböző módokon hivatkozik az ilyen jellegű szimbolizmusra:

... egy nyelven történő beszéd és írás művészete, amely kettős értelmet hordott, rendkívül régi keletű... Ez bevett gyakorlat volt Egyiptom papjai között, tőlük átvették a manicheusok, akikről átkerült a templomosokhoz és az albigensekhez, elterjed egész Európában, és a reformáció egyik kiváltója volt. (Idézve Charles Sotheran-tól, CW I, 126)

A titkos iskolákban a misztériumok tanítóinak és beavatottainak volt egy egyetemes, ezoterikus nyelve, a szimbolizmus és az allegóriák nyelve. Ezt a nyelvet se nem módosították, se nem bővítették ki azoktól a régi időktől fogva mind a mai napig. Még mindig létezik, és még mindig tanítják. Vannak olyanok, akik megőrizték tudását, ahogyan a misztériumok titkos jelentését is, és e tanulmány írójának szerencséje volt ezektől a Mesterektől tanulni – még ha tökéletlenül is – az említett nyelvet. Ebből következően jelenti ki, hogy azon ősi szövegek titkos részeit helyesebben érti, amelyeket elismert beavatottak írtak, mint Plátón, Iamblichis, Pythagoras és még Plutarchos is...(CW XIII, 153-54)

Ahogyan az egyiptomi főpapoknak megvolt a szent szimbólumaik saját egyéni kódja, és még a kereszténység alapítója is a népnek példabeszédeket mondott, amiknek misztikus jelentését csak a néhány kiválasztott értette, úgy a bráhmínoknak is a kezdetektől fogva megvolt (és még mindig megvan) egy misztikus fogalomrendszere, amely a mindennapi jelentés mögött megbújik, amelyet bizonyos sorrendbe és kölcsönös kapcsolatba rendeznek, de amit a beavatottakon kívül senki nem vesz észre. (CW V, 296)

Nehéz elképzelni az imént idézetnél világosabb kijelentést. Egyértelműen az „egy egyetemes ezoterikus nyelv” a „szimbolizmus és allegóriák nyelve”. Blavatsky úgy is beszél a misztériumnyelvről, hogy az képirásjeleket, hieroglifákat és egyéb képi megjelenítéseket foglal magába. Azt állítja, hogy minden szent és filozófiai munkát, amit valaha is írtak, és amelyek szövegeit már nem fedi el szimbolizmus, „lemásoltak titkosírással” (I, xxiii-xxiv). A továbbiakban ezt mondja:

A Titkos Tanítás azt tanítja, hogy valamennyi nemzet művészete, tudománya, teológiája, és különösen filozófiája, amely megelőzte az utolsó *általánosan ismert*, de nem egyetemes vízözönt, képirásos módon rögzítettek a negyedik faj kezdetleges, szóbeli beszámolóiból, ezek pedig az allegorikus Bukást megelőző korai harmadik gyökérfajtól származó örökséget jelentették. (II, 530)

... mellé helyezve a *Dzian könyvében* található „teremtés” képirásos vagy képies kezdeti változatát, a föníciai és a zsidó betűk eredetére hamarosan rájövünk. (CW XIV, 206)

Most beszélünk kell a misztériumnyelvről, a történelem előtti fajokról. Ez nem fonetikus, hanem egy tisztán képi és szimbolikus nyelv. (II, 574)

Az utóbbi idézett kijelentés azt mutatja, hogy a szenzár misztériumnyelv nem beszélt nyelv, nem is írási rendszer, amely egy ilyen nyelvet jelképez, hanem „tisztán képi és szimbolikus”. Több helyen is Blavatsky teljesen világosan fogalmaz arról, miféle is a misztériumnyelv. Írott szimbólumokat használ, amelyek gondolatokat képviselnek, nem pedig egy nyelv hangjait:

Továbbá létezik egy egyetemes nyelv a beavatottak között, amelyet bármely nemzetiségű adeptus, sőt még egy tanítvány is megért saját nyelvén olvasva. Ezzel szemben nekünk, európaiaknak csak egy grafikus jelünk van, amit mindenki ismer, a & (és). Van azonban egy olyan nyelv, amely metafizikai fogalmakban gazdagabb mindegyik másnál a földön, amelynek minden szavát hasonló jelek fejezik ki. (CW XIV, 101)

H.P.B. példaként az „Y” görög betűt hozza fel, amelyről azt mondja, úgy kell érteni, mint ami az erény és a bűn, a fehér és fekete mágia és számtalan más dolog két útját képviseli. Az ilyen jelenségek kapcsolatban állnak a betű alakjával, ami egy út kettéosztását sugallja, és egy kieroított választást az alternatívák között. Ugyanezt az elképzelést máshol részletesebben ismerteti:

... minden ősi feljegyzést egy olyan nyelven írtak, amely egyetemes volt, és a régi időkben minden nemzet egyaránt ismert, de amelyet manapság csak kevesek számára érthető. Hasonlóan az arab számokhoz, amelyek világosak bármely nép számára, vagy az *and* angol szóhoz, ami *et*-té válik a francia számára, *und*-dá a német számára, stb., amely mégis minden civilizált népben kifejezhető a „&” egyszerű jellel, úgy az említett misztériumnyelv minden szava ugyanazt a dolgot jelenti bármely nemzet minden embere számára. Volt több kiváló ember, akik megpróbálták egy ilyen egyetemes és filozófiai nyelvet ismét elindítani, mint Delgarme, Wilkins, Leibnitz ... (I, 310)

„Delgarme” feltehetően George Dalgarno nevének hibás írása. Ő, Wilkins és Leibnitz a XVII. század három jelentős alakja volt, akik erőfeszítéseket tettek arra, hogy megtervezzenek egy „egyetemes és filozófiai” nyelvet. Dalgarno ma már kevésbé ismert, de a másik kettő sok próbálkozása fennmaradt.

John Wilkins (1614 – 1716) Chester püspöke volt, de leginkább arról ismerjük, hogy ő volt a British Royal Society fő alapítója és első titkára. A munkái között van egy *Essay Towards a Real Character and a Philosophical Language*, amelyben kitalált egy nyelvet és írási rendszert, amely megpróbált besorolni mindenényt és egyértelműen és ésszerűen megjeleníteni. A Roget Thesaurus később Wilkins besorolási rendszerén alapult.

Gottfried Wilhelm Leibnitz (1646-1716), a filozófus és matematikus egy rózsakeresztes páholy titkára volt Nurembergben (Az *Encyclopedia Britannica* szerint). Ki akart gondolni egy olyan gondolatokat szimbolizáló módszert, amit bármilyen nyelvű emberek tudtak volna használni, és amely mentes volna az összes bizonytalanságtól és kétértelműségtől, amelyekben a mindennapi nyelvek bővelkednek, hogy békésen megoldja az ellentéteket. Egyetemes, filozófiai nyelvek kitalálása egy [fajta](#) időtöltés, néha megszállottság volt a XVII. században.

Az előző bekezdések alapján világos, hogy a misztériumnyelv nem közönséges beszélt nyelv, hanem inkább egy szimbolikus megjelenítés, ami „olvasható”, vagyis értelmezhető bármilyen nyelven. Ezek a bekezdések látszólag azt mondják, hogy egyfajta képes írás volt, de Blavatsky más megjegyzései alapján úgy tűnik, ennél általánosabb. Konfuciuszal és a *Ji King* hexagramjainak értelmezésével kapcsolatban Blavatsky ezt mondja:

... a munkánkban ismertetett *stanzák* ... pontosan ugyanezt az elképzelést képviselik. A kozmogónia ősi térképe tele van konfucionista stílusú vonalakkal, koncentrikus körökkel és pontokkal. (I, 441)

A stanzák olyanok, mint a *Ji King* szimbólumai, vonalak és alakzatok, körök és pontok. Blavatsky gyakran hangsúlyozza a misztériumnyelv „geometriai” természetét:

... Könnyűvé válik megérteni, hogy maga a természet hogyan tanította az ősi emberiséget, még isteni tanítói segítsége nélkül is egy numerikus és geometriai szimbólumnyelv alapjaira. Ebből származik, hogy az ember számokat és alakzatokat talál a gondolatok kifejezésére és feljegyzésére minden ősi szimbolikus szentírásban. (I, 320-21)

A korszakok kezdetének kezdete óta – körünk és bolygónk idejében és terében – a természet misztériumait (legalább is azokat, aminek törvényszerűségeit fajunk megismerheti) ugyanazon, most láthatatlan „mennyei emberek” tanítványai geometriai alakzatokkal és szimbólumokkal feljegyezték... A „Pythagoraszi *Háromszögbe*” belerajzolt *tíz pont* felér minden teogóniával vagy angelológiával, ami valaha is kipattant a teológiai képzelőerőből. Mert az, aki értelmezi ezeket – első ránézésükre és a megadott sorrendben –, tizenhét pontot fog bennük találni (a hét rejtett matematikai pontot), az első *mennyei* ember megszakítatlan leszámazási sorát a *földi* emberig. (I, 612)

Ennek az Egyetemes Tudásnak az egyik kulcsa egy tiszta geometriai és numerikus rendszer, mivel minden nagy nemzet abc-jében minden számnak megvan a számértéke, sőt a szótagok és rokon értelmű szavak permutációs rendszere is, amelyet a tökéletességig fejlesztettek az indiai okkult módszerekben... (CW XIV, 181)

Összhangban a matematikai szimbolizmussal kapcsolatos ilyen magyarázatokkal, Blavatsky a Stanzák kozmikus fejlődéssel kapcsolatos beszámolóira úgy utal, mint egy „absztrakt algebrai képletre”, amely alkalmazható minden fejlődési folyamatra (I, 20-21).

A *Csend Hangja* előszava beszél Az *arany szabályok könyvéről*, amelyen a *Csend Hangja* alapul:

Az eredeti szabályok téglalakú vékony táblákra, másolataik gyakran korongokra voltak vésve. A szabályokat különféleképpen írták: olykor tibeti nyelven, de többnyire ideográfokban. A papi nyelvnek (a *szenzár*-nak) nemcsak saját ABC-je van, hanem különböző titkos jelekben is kifejezhető, amelyek inkább ideográfokhoz, mint szótagokhoz hasonlíthatók... A szöveg elején jel mutatja, hogy az indiai módszer szerint – amelyben minden szó csupán a szanszkrit adaptálása – vagy a kínai módszer szerint, mint ideográfiát kell-e olvasni. A legkönnyebb módszer azonban az, amelyik nem kívánja az olvasótól semmiféle speciális nyelv használatát, hanem tetszésére bízta, hogy a szöveget *bármelyik* nyelven olvassa, minthogy a jelek és szimbólumok, akár az arab számok, általánosan és nemzetközileg ismertek voltak a beavatott misztikusok és követőik előtt. (A *Csend Hangja*, 6-7)¹

Feltehetően Blavatsky nem arra gondol, hogy ugyanaz az írás olvasható akár fonetikusán, akár ideografikusán, és mindkét módon értelmes. Ilyen írást nehéz lenne elképzelni. Valószínűleg inkább arra gondol, hogy a szabályok egy részét tibeti nyelven vagy más közönséges nyelven, míg más részeit képirással vagy szimbolikus jelekkel írták, és van egy jelzés az olvasó számára, milyen típusú ismeretátadás fog következni. Ez leginkább olyan kevert szöveg, amelyet leírása szerint a *Dzyan Stanzái* is tartalmaznak.

A *szenzár* titkosírászerű megjelenése mulatságosan belekeveredett abba az ügybe, ami H.P.B.-nek annyi fájdalmat okozott. Egy A.P. Sinnett-hez írt levelében válaszolt arra a vádra, ami szerint ő egy orosz kém lenne:

Coulomb ellopott egy „gyanús kinézetű papírt”, és átadta a misszionáriusoknak, biztosítva őket arról, hogy az egy titkosírás, amit az orosz kémek (!) használnak. Elvitték a rendőrségi megbízottnak, aki azért, hogy a legjobb szakértők vizsgálják meg, elküldte azt Kalkuttába, akik öt hónapon keresztül minden követ megmozgattak, hogy kitalálják, mit jelent a titkosírás, végül kétségbeesetten feladták. „Ez egyike az ön zagyvaságainak” – mondja Hume. „Ez egyike a *szenzár*

¹ Magyar Teozófiai Társulat, 1993.

kézirataimnak” – válaszolom. Ebben teljesen biztos vagyok, ugyanis a számozott oldalakkal rendelkező könyvem egyik lapja hiányzik. A tibeti okkultisták kivételével bárkit arra szólítok fel, próbálja meg értelmezni, ha annyira egyszerű dolog. (*The Letters of H.P.B.*, 76)

A szenzárnak tehát képesnek kell lennie titkosírásnak kinéznie, bár nem az, amit általában értünk ezen a fogalmon.

Azonban Blavatsky a szenzárt összekapcsolja az amerikai indiánok képes írásjeleivel is:

Az amerikai vörös indián törzsek néhány évvel ezelőtt gyakorlatilag egy petíciót küldtek az Egyesült Államok elnökének, hogy garantáljon nekik tulajdonjogot négy kis tó felett. A petíciót egy textildarab felületére írták, amelyet alig egy tucat állat és madár jelképe borított... Az amerikai bennszülötteknek számtalan ilyen különböző típusú írása van, de tudósaink közül senki sem jártas még ezekben, vagy akár csak ismerné a régi képirásos rejtjeleket, amiket néhány titkos társaság még mindig őriz, és amit az okkultizmusban *szenzárnak* neveznek. (II, 439)

Az indián petíció, amire H.P.B. itt hivatkozik, hasonló a már említett képes íráshoz. Annak a ténynek, hogy Blavatsky a szenzárra egy „képirásos rejtjelezésként” utal, nem szabad túl nagy hangsúlyt kapnia. H.P.B. a nyelvekre és írási rendszerekre nem a mai nyelvészeti pontosságú fogalmakat használta. A szövegkörnyezet, amelyben az indián képirást tárgyaló kifejezéseket használja, világossá teszi, hogy az olyan fogalmakat, mint képirás és rejtjelezés az írott kommunikáció egyik képszerű formájára érti. Amiben megjegyzését értékelve biztosak lehetünk, annyi, hogy a szenzár magába foglalja az okkult gondolatok képszerű megjelenítését.

A „régí könyvet” leírva, amelyre az *Isis Unveiled*-ben hivatkozik, a *Titkos Tanítás-ban* pedig azt mondja, hogy szenzáruul írták, Blavatsky ezt mondja:

Az egyik illusztrációja az Isteni Esszenciát ábrázolja, amint fénylő ívként Ádámból kiárad, kört kezd létrehozni, majd amikor eléri kerületének legmagasabb pontját, a leírhatatlan dicsfény újra visszahajlik, és visszatér a földre, hogy örvényében egy magasabb típusú emberiséget hozzon. Amint egyre közelebb ér bolygónkhoz, a Kiáradás egyre homályosabbá válik, amikor pedig megérinti a földet, olyan fekete, mint az éjszaka. (*Isis* I, 1, idézve: TT I, XLII)

Lehetséges, hogy az itt leírt „illusztráció” egy példa a szenzárra, amely összehasonlítható az amerikai indiánok képirásával?

Olyan írást, amelyet fonetikusán is és képirásos módon is lehet olvasni, és mindkét módon van értelme, nehéz elképzelni. Talán ez a leírás szándékos megtévesztés (egyike H.P.B. híres félrevezetéseinek), és semmi többet nem jelent, mint egy fonetikus írásmóddal leírt nyelvet, amelyet archetípusos szimbolikus gondolatok kifejezésére is lehet használni. Az ilyen bekezdések értelmezésének az ember soha nem lehet biztos, vajon H.P.B. egy fogalmat annak technikai értelmében használ-e, vagy impresszionista módon a hatás kedvéért.

Példa a szenzárra

Vajon a szenzár teljesen elveszett-e, vagy lehetséges, hogy az egész itt van körülöttünk? Elképzelhető, hogy egy szenzár szöveg itt volt az orrunk előtt egészen a *Titkos Tanítás* megjelenése óta? E mű előhangja a következő szavakkal kezdődik:

Egy ősi kézirat van az író szeme előtt, pálmalevelek gyűjteménye, amelyeket valamilyen különleges, ismeretlen eljárással vízzel, tűzzel és levegővel szemben ellenállóvá tettek. Az első lapon

egy tiszta fehér körlap látható, fénytelen, fekete alapon. A következő lapon ugyanaz a körlap van, de egy ponttal a közepén. (I, 1)

Később a kéziratból több szimbólum leírását és ábrázolását megtaláljuk:

Az első ábra egy üres körlap: \bigcirc . A második ábra az ősi jelképben szintén egy körlap, de egy pont van benne: \odot – az első megkülönböztetés az örökkön-örök természet periodikus megnyilvánulásában, a nem-nélküli és végtelen... Harmadik szakaszában a pont átalakul egy átmérővé: \ominus . Most egy isteni szeplőtlen Anya-Természetet szimbolizál a mindent átölelő, abszolút Végtelenségen belül. Amikor a vízszintes átmérőt egy függőleges metszi: \oplus , a világ-keresztté válik. Az emberiség elérte harmadik gyökérfaját, ez az emberi élet eredetének jele. Amikor a kör kerülete eltűnik, és csak a \dagger jel marad meg, ez azt jelzi, hogy az ember anyagba történő lebukása beteljesedett, és elkezdődik a negyedik faj. (I, 4-5)

Van egy dokumentum, amiről azt mondják, szenzáru íródott, ez pedig a Dzyan Stanzák pálmalevélre írt kézírata. A kézirat tartalmát ezek és ehhez hasonló képies szimbólumok írják le. Természetesen lehetséges, hogy a szimbólumok egyszerűen egy hagyományosabb típusú szöveg illusztrációi, amelyet abc-szerű vagy hagyományosabb típusú képirással írtak. De ugyanennyire lehetséges, hogy ezek a szimbólumok – ezek a körök és vonalak – a szenzár „hieroglifás rejtjelei”, „geometriai ábrái és szimbólumai”. Valójában az utóbbi feltevés látszik valószínűbbnek, már csak az „Ockham borotvájának” tétele alapján is. Továbbá a Dzyan Könyvében található kozmogenezis fordításáról azt mondják, hogy a „hieroglifás vagy képirásos” (CW XIV, 206) jelzők írják le találóan ezeket a szimbólumokat.

Az istenek eredetéről szóló mítoszok tárgyalásánál Blavatsky idéz egy mondatot a Dzyan Könyvéből (I, 434):

A nagy anya feküdt, kebelén a \triangle és az $|$, és a \square , a második $|$ és a \star , készen, hogy megszüljön a $\square \triangle ||$ -nek (vagy 4.320.000-nek, a Ciklusnak) bátor fiait, akiknek két legidősebbikje a \bigcirc (Kör) és a \bullet (Pont).

A legtöbb geometriai szimbólum ebben a mondatban elsődleges számokat jelöl, nyilvánvaló módon. Az első öt a 31415-öt jelenti, a π számértékét (egy kör területének aránya az átmérőjéhez: 3,1415). A következő négy a 4311-et vagy 432-t jelenti, ami egy ciklus éveinek számát képviseli, ami összesen 4,320,000. A két utolsó általánosabb szimbólum, a nulla a világ határát vagy a „ne lépj át kört” képviseli, míg a pont a dimenzió nélküli, megnyilvánulatlan első Logoszt jelenti. Ez a mondat mutatja a Blavatsky által leírt geometriai szimbólumok használatát – ami a szenzár – a Dzyan Könyvében.

A legkifejezöbben: Blavatsky beszél „a történelem előtti korok ’misztériumnyelvére’, a nyelvről, amit most *szimbolizmusnak* hívnak” (I, 309). Ha a „misztériumnyelv” a szenzár, akkor a szenzár a szimbolizmus – a szimbólumok olyan rendszere, ami hagyományos, amiknek értelmezése titkos, mégis ismert az egész világon. Azok a szimbólumok, amiket H.P.B leír a pálmaleveles kéziratokról, pontosan ugyanazok, amiket megtalálunk Polinéziától kezdve a Pireneusok barlangjaiig, Afrika legrégebb sziklavészeitől napjaink álom-szimbolizmusáig. Ezek valóban egy egyetemes nyelvet alkotnak, ami a szenzár a Dzyan Könyvében.

Következtetés

A következőképpen foglalhatjuk össze, amit Blavatsky mond vagy sejtet a szenzárról:

1. A *Titkos Tanításban* levő Dzyan Stanzák egy eredeti szenzár változaton alapulnak, a stanzák eredeti szövegét pedig képirásjelekkel és geometriai ábrákkal írták. A *Titkos Tanításban* levő stanzák szövege nem az eredeti, hanem egy értelmezés, ami azon alapul, ahogyan Blavatsky értette az eredetit és hozzáillesztette a mi képességeinkhez, hogy felfogjuk a szimbolizált gondolatokat.

2. A szenzár a „misztériumnyelv”, amit a beavatottak használnak az egész világon az emberiség legelső napjai óta. Nem olyan nyelv, amit a nyelvészek ismernek.

3. A misztériumnyelv eredetileg valamennyi emberi lény közös tulajdona volt, és valóban, fajunk egyetlen nyelve, de jelenlegi emberiségünk idejére ezoterikussá, tehát egy belső vagy titkos rendszerré vált.

4. Annak a ténynek az ellenére, hogy H.P.B. néha „beszédnek” nevezi, a misztériumnyelv nem egy megszokott módon beszélt nyelv, hanem „képírási és szimbolikus”.

5. Másrészről az ezoterikus nyelv allegorikus, mint ami az alkímisták vagy a zsidók írásaiban található nyelv.

6. Továbbá a az ezoterikus nyelv az írott szimbólumok egy formája, amelyek különböző módon és különböző beszélt nyelveken értelmezhetők, elsősorban geometriai ábrákat tartalmazó, hieroglif, titkosírászerű megjelenéssel.

7. A misztériumnyelv az, amit ma szimbolizmusnak hívunk: a tudatalatti elménket szólítja meg, és csak tökéletlenül fordítható le egy közönséges, logikus nyelvre.

Így a szenzárra úgy gondolhatunk, mint különböző kifejezési módú szent szimbólumok összességére, amelyek azonban két fő típusba sorolhatók:

1. Archetípusos szimbólumok, amelyek a mítoszokban és tündérmesékben, az allegóriákban és példabeszédekben, alkímiai receptekben és bibliai történetekben szerepelnek, olyan történetekben, amelyeknek van egy rejtett jelentésük is a nyilvánvaló elbeszélés mögött, olyan történetekben, amelyek „kettős értelmezést” hordoznak.

2. A képírási vagy hieroglif jelekben található archetípusos szimbólumok és rejtjelszerű karakterek vizuális megjelenítése, amelyek jelentését a beavatottak, függetlenül bármilyen nyelvtől, értelmezni tudják.

Ha a szenzár ilyen szimbólumok rendszere, akkor sok vele kapcsolatos rejtély automatikusan tisztába kerül. Nem okoz problémát megérteni Blavatskyt, amikor összehasonlítja a szenzárt a közönséges emberi nyelvekkel. Pontatlanul használt olyan fogalmakat, mint *nyelv*, *beszéd*, *hieroglif*, *képirásjel* és *rejtjel*. Nem volt nyelvész és nem érdekelték olyan apró különbségek, amelyek az akadémikus tudósok számára fontosak, amikor ilyen dolgokról beszélnek. Neki ugyanis elég volt, hogy egy általános jelentést átadjon, és az olvasókra bízta, hogy dolgozzák ki a részleteket maguknak. Így a szenzár szimbolikus rendszere egy „nyelv” a fogalom tágabb értelmében, de gyökeresen eltérő az olyan közönséges nyelvektől, mint a szanszkrit, a latin vagy az angol.

Ha a szenzár szóbeli és ikonszerű szimbólumok rendszere, akkor megérthetjük, hogy a *Titkos Tanításban* szereplő Dzyan Stanzák miért csak az eredetiek szükségszerűen tökéletlen körülírása. Erőfeszítések arra, hogy hétköznapi nyelvre átültessenek olyan gondolatokat, amelyek teljesen kife-

jezhetők, jóllehet a nyelv szempontjából csak zavarosan, csak szimbolikus jelekkel és ábrákkal. Úgy tűnik, Blavatsky pontosan ezt mondja a *Titkos Tanítás* összefoglalás részében:

De az okkult szimbolizmus misztikus ereje olyan, hogy geometriai jelképekkel és jelekkel néhány lapra feljegyezték mindazokat a tényeket, amelyek elrendezésével, leírásával és magyarázatával a fejlődési folyamat szédítő sorozatában a beavatott látnokok és próféták számtalan nemzedéke foglalkozott. (I, 272)

Ezt a „geometriai jelképek és jelek néhány lapját”, az eredeti Dzyan Stanzákat a világ sok szentírásában írják körül és részletezik. Nyilvánvalóan a teozófusok sok generációjának adtak munkát, és hozták zavarba őket 1888 óta, amikor H.P. Blavatsky kiadta ezekről szóló sajtó értelmzését a *Titkos Tanítás-ban*.

Megérthetjük a szenzár összekapcsolását a devanagarival és az egyiptomi hieroglifákkal. Etimológiáját tekintve a devanagari az „isteni” vagy „szent” írás egyik fajtája – ahogyan a szenzár is az. A hieroglifák szimbolikus képeken alapulnak, így ugyanabba a tágas osztályba tartoznak, mint a szenzár szimbólumai. Nem arról van szó, hogy a beszélt szanszkrit vagy egyiptomi nyelv kapcsolatban lenne a szenzárral, hanem inkább arról, hogy a szenzár szent szimbólumokból áll, ahogyan a devanagari is, és hogy a szenzár és a hieroglifák ugyanazokat az archetipusos képeket képezik le. A devanagari is és a hieroglifák is azt az őseredeti szimbolizmust fejezik ki különböző módokon, amit Blavatsky szenzárnak nevez.

Blavatsky furcsa megjegyzése, hogy „az 'Amida' az 'Adi' szenzár formája” (CW XIV, 425) szintén megmagyarázható. Mivel Amida (vagy Amitabha) az őseredeti Adi Buddha erőjének egyik ábrázolása, ezért ennek az erőnek egyik szimbóluma. Adi Buddha az abszolút, akit nem lehet leírni vagy felfogni, de lehet szimbolizálni, például a Dhyani Buddhák alakjaival, akik közül Amida az egyik. Ha a szenzár szimbólumok rendszere az egyébként kifejezhetetlen dolgok kifejezésére, akkor tökéletesen értelmes dolog azt mondani, hogy „az 'Amida' [a határtalan fény megszemélyesítése] az 'Adi' [az Abszolút] szenzár formája [szimbolikus kifejezése]”. Egyáltalán nem tévedés, H.P.B. megjegyzése egyszerűen igaz, csak szimbolikusán kifejezve.

Blavatsky azt mondja, hogy a csodálatos Kumbum fa létezése tény. Az azonban nem világos, hogy ez egy botanikai tény-e, vagy szimbolikus tény is. Nyilván az utóbbi. A fa, amelynek ágain a világ növekszik, a fa, amely az abc betűit termi gyümölcsként, széles elterjedt szimbólum. Olyan fajta, amibe beletartozik az északiak Yggdrasil-ja és a kabbalisták Életfája, amelynek ágain megjelennek a héber abc betűi, és ami ezért magába foglalja csírájában az egész Tórárt.

Az, hogy a Kumbum fa Tibetben nő, és a szenzár szent szimbólumai találhatóak meg a levelein és a kérgén, teljesen összhangban van azzal a nézettel, hogy a szenzár nem egy közönséges nyelv, hanem az emberi fajok őseredeti szimbolizmusa. Az emberiség fája – amire a 7. Stanza úgy utal, mint a „Saptaparna-nak nevezett ember-növényre (I. 231) – önkéntelenül is létrehozza azokat a szimbólumokat, amiket H.P.B. szenzárnak nevez. Ezek úgy íródnak bele a lelkünkbe, ahogyan a szenzárról mondják, hogy a csodálatos Kumbum fa leveleire és belső kérgére íródik.

A Kumbum fa a Kozmosz és az emberiség mikrokozmosza. Akármennyire mélyen is hatolunk be a Kumbum fába, lehántva annak kérgét, felfedezhetjük a szenzár abc szent betűit belenyomtatva. Akármennyire mélyen is hatolunk be az univerzum szövedékébe vagy az emberi lélek szintjeibe, felfedezhetjük az Ősi Bölcsesség, a Titkos Tanítás ősi szimbólumait élő formájukban. Mi és az univer-

zum egysége jelenti ennek a tanításnak a forrását. Mi vagyunk a Kumbum fa, ami ezt a Bölcsességet hordozza.

H.P.B. kijelentését a Kumbum fáról szó szerint venni – feltételezni, hogy valóban egy fa, mint a tölgy, vagy a fenyő, csak különösebb – egyenlő azzal, hogy a szimbólum jelentését és nagyszerűségét elveszítjük. A Kumbum fa csodája nem az, hogy egy látványosság lenne a turisták számára. A valódi csoda az, hogy mi magunk vagyunk ez a fa. Ugyanez igaz a többi teozófiai csodára. Ez igaz a szenzárra is.

A szenzár az emberiség ifjúkorának egyetlen nyelve, mert a szimbólumok gyűjteménye, amelyek világszerte és korszakokon keresztül megtalálhatók. Visszanyúlnak a legkorábbi, fizikaiság és értelem nélküli emberi fajokig. A szimbólumok egyetemesek, mert spontán módon megjelennek minden ember álmaiban és látomásaiban, helyszíntől függetlenül, és figyelemreméltó következetességgel jegyezték fel ezeket az egész emberi történelemben, ahogyan C.G. Jung és követői feltárták.

A közönséges nyelv az elme terméke, és nem létezhet addig, amíg az elme aktívvá nem válik – ahogyan ezt H.P.B. világossá teszi az emberi beszéd történetével foglalkozva. A szimbólumok azonban nyelv- és logika előttiék. Az őket illető hely nem a tudatos, hanem a tudatalatti elme. Ezek a legősibb múltunkhoz tartoznak, és irracionális, ezért a leghatékonyabb módon szólnak hozzánk.

A szenzár „a történelem előtti korok misztériumnyelve, a nyelv, amit ma szimbolizmusnak neveznek”. Ez az első, közös nyelvünk, a tudatalatti nyelve, a szimbolizmus egyetemes nyelve, az egyetlen nyelv, ami az egyetlen tudást fejezi ki. Ez pedig valóban csoda és misztérium.

Hivatkozások

Blavatsky, Helena P. *Blavatsky Collected Writings*. 14 vols. Ed. Boris de Zirkoff. Wheaton, Ill.; Madras: Theosophical Publishing House, 1966-85.

—. *Isis Unveiled*. Ed. Boris de Zirkoff. 2 vols. Wheaton, Ill.: Theosophical Publishing House, 1972.

—. *The Letters of H. P. Blavatsky to A. P. Sinnett and Other Miscellaneous Letters*. Ed. A. T. Barker. Pasadena, Cal.: Theosophical University Press, 1973.

—. *The Secret Doctrine*. 2 vols. Centennial Edition (1888 facsimile reprint), Pasadena, California: Theosophical University Press, 1973.

—. *The Secret Doctrine*. Ed. Boris de Zirkoff. 2 vols. Madras: Theosophical Publishing House, 1978.

—. *The Theosophical Glossary*. Los Angeles: Theosophy Co., 1973.

—. *The Voice of the Silence and Other Chosen Fragments from The Book of the Golden Precepts*. London: Theosophical Publishing Society, 1892.

The Mahatma Letters to A. P. Sinnett from the Mahatmas M. & K.H. Ed. A.T. Barker. 3rd ed. Ed. Christmas Humphreys and Elsie Benjamin. Madras: Theosophical Publishing House, 1962, 1972.